

УДК 069.1:37.46

ВИКОРИСТАННЯ МЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ У НЕПЕРЕРВНІЙ ОСВІТІ*

Славомир Цудак

*Вища школа економіки та інновацій
вул. Мелгевська, 7, 20-209, Люблін, Польща
e-mail: s.cu@op.pl*

Розглянуто значення медійних засобів у неперервній освіті. Акцентовано на ролі комп'ютерних ігор, Інтернету, телевізійних програм у процесі соціалізації дітей та молоді.

Ключові слова: медійні засоби, соціалізація, неперервна освіта.

У сучасному світі медійні засоби стали чинником, який об'єднує людину і культуру, робить культуру доступною та поширює її. Медійні засоби створили масову культуру. Вони також сприяють тому, що людина пізнає близьке і далеке оточення та збагачує свої знання про світ, формує власну систему вартостей. Медійні засоби стають надзвичайно важливою ланкою у процесі соціалізації особистості. З огляду на це для організації виховного процесу важливе значення має вивчення проблеми, наскільки передача інформації через медійні засоби, яку одержують діти і молодь, впливає на соціалізацію.

Сьогодні процес виховання набуває особливого значення в контексті тих аспектів медійних засобів, що пов'язані із соціалізацією, оскільки вони „вписуються” у виховну дійсність сучасної людини. Результатом поступу цивілізації, а отже, інформаційного прогресу, є якісні та кількісні зміни освітніх технологій [1], які створюють можливості для застосування нових дидактичних засобів у навчальному процесі з метою формування особистості та її ефективного функціонування в суспільному середовищі. У пізнавальній парадигмі учіння сучасна освітня технологія дає змогу краще засвоювати знання, формувати життєву позицію та ієрархію вартостей, а також розв'язувати проблеми, творчо діяти і правильно функціонувати у суспільстві. На думку дослідників, інформаційні технології можна залучити до процесу формування особистості. Комп'ютер, який застосовують у процесі навчання як дидактичний засіб, створює можливість для впливу на особистість учня багатовимірно та інтерактивно [2]. Перевагою комп'ютера у процесі навчання є поєднання функцій усіх дидактичних засобів, які сьогодні використовуються, а також створення можливості для дистанційного

© Цудак Славомир, 2007

* З польської переклала Надія Заячківська

навчання. Правильно застосована інформаційна технологія є ефективною, активізує учнів у навчально-пізнавальному процесі та сприяє їхній інтеграції. В. Стриковський [3] вважає, що медійні засоби в освіті виконують три головні функції:

- 1) навчально-пізнавальну, що вирізняється різноманітністю інформації, яку передають за допомогою малюнків, слів, звуків, дій. У цьому разі динаміка передачі інформації сприяє розвитку абстрактно-уявної сфери та активності учня;
- 2) емоційно-освітню, яка стосується залучення до процесу пізнання світу особистості людини та її психічних процесів. Вона виконує важливу роль у процесі виховання та соціалізації шляхом формування системи цінностей, переконань і життєвої позиції;
- 3) діяльнісно-інтеракційну, яка наявна в моторній і комунікативній діяльності людини внаслідок формування вмінь та мануальних навичок, а також у спілкуванні й обміні інформацією.

Суттєве значення має те, аби систему освіти пристосувати до суспільно-культурних і технологічних змін. Наслідком цих змін є інформаційне суспільство з його нормами функціонування, правилами створення інтелектуальних та моральних цінностей, а також нових норм і форм міжособистісної та суспільної комунікації.

Різнорозмірність і великий обсяг інформації, яку одержує людина, стали причиною того, що школа перестала бути головним джерелом знань і поряд із сім'єю головним місцем формування життєвої позиції та системи цінностей. Передусім вона стала першою ланкою неперервної освіти, а також закладом, що регулює, впорядковує і відбирає інформацію, яка надходить з інших джерел пізнання. Найбільше значення в цьому розумінні мають знання, які надходять із медійних засобів. Однією з площин неформальної освіти є сфера поп-культури, в межах якої відбувається процес соціалізації дітей та молоді. Простежується постійне зростання значення медійних засобів у процесі соціалізації в її широкому розумінні, а особливо їхній багатоаспектний вплив на формування життєвої позиції й обраних цінностей. П.-Й. Бруно висловлює думку, що освіта в рамках медійних засобів з'явилася як реакція на втручання світу аудіовізуального мистецтва у світ особистості. "Метою освіти є розвиток критичного мислення щодо візуальних та звукових витворів, які нас оточують, для того, щоб формувати більш відповідальну поведінку тих, хто ними користується" [4].

Недостатня підготовка учителів щодо змісту і методики в галузі читачької та медійної освіти, інформатики й інформаційної технології є значною проблемою поширення у школі навчання з використанням медійних засобів.

У Польщі з 1999 р. діє програма навчання інформатики і застосування інформаційних технологій Interkl@sa. Ця програма створена Міністерством народної освіти та Комісією народної освіти Сейму. У програмі також беруть участь неурядові організації та комерційні фірми, пов'язані з освітою й інформаційними технологіями. Метою цієї програми є підготовка учнів до вільного користування комп'ютером та Інтернетом у процесі вирішення проблем, підготовка вчителів до творчого використання комп'ютерів у навчальному процесі під час викладання навчальної дисципліни і сприяння тому, щоб школа стала осередком сучасності та завдяки мультимедійному комп'ютерному обладнанню слугувала всій місцевій громаді. З огляду на свою високу місію, медійні засоби, а особливо телебачення, повинні через спеціально підготовлені освітні програми здійснювати діяльність, спрямовану на соціалізацію.

Шкільна реформа, проведена в 1999 р. [5], вказала на шляхи підготовки учнів у галузі читацької та інформаційної освіти в початковій школі і гімназіях.

До головних цілей, рекомендованих шкільною програмою для початкової школи щодо медійної освіти, належать такі:

- підготовка учнів до самостійного пошуку необхідних матеріалів та інформації;
- підготовка учнів до сприймання інформації, яка розповсюджується через медійні засоби;
- підготовка учнів до відповідального і свідомого використання медійних засобів;
- формування пошани до польської культурної спадщини, викликане глобалізацією масової культури.

Програма медійної освіти для гімназій повніша і передбачає:

- підготовку учнів до користування різними джерелами інформації;
- уміння впорядковувати інформацію та критично її відбирати;
- прищеплення учням читацьких потреб;
- підготовку учнів до самовдосконалення та використання медійних засобів як знаряддя інтелектуальної праці;
- формування пошани до польської культурної спадщини, зумовлене глобалізацією масової культури.

Отже, освіта повинна бути реалізована у трьох аспектах: освіта про медійні засоби, освіта через медійні засоби та освіта для медійних засобів [6]. Постійна поява нових програм створює можливості для вибору журналу, телевізійної програми або комп'ютерної гри, які відповідають інтересам та віковому періоду розвитку учня.

Наявні технічні засоби дають змогу вільно знаходити цю інформацію, а також запам'ятовувати та опрацьовувати її у процесі навчання.

У контексті соціалізації дітей та молоді особливого значення набувають аудіовізуальні медійні засоби. Такі засоби для дітей і молоді особливо привабливі, оскільки вони одночасно впливають на багато відчуттів, а також у процесі взаємодії зумовлюють зосередження уваги, розширення уяви, що сприяє нагромадженню та засвоєнню нової інформації. Телевізійні й комп'ютерні освітні програми створюють можливості для розвитку уяви і вміння логічно мислити, дають змогу вправлятися у прогнозуванні вирішення проблемних ситуацій, надихають на мрії, збагачують уяву та творче мислення. Розвиток цих компонентів особистості сприяє креативності й самостійності, а також дає змогу здійснювати правильний вибір у нових життєвих ситуаціях [7]. Відповідно підготовлені телевізійні та комп'ютерні освітні програми як складова паралельної освіти сприяють розвитку особистості, формуванню життєвої позиції, вартостей і зацікавленень дітей.

Комп'ютер та його відповідне забезпечення є важливим терапевтичним засобом. Приваблива форма програм, вплив на різні відчуття, а також взаємодія збільшують ефективність терапії логопедії та дислексії, допомагають у роботі з дітьми, які мають вади зору. Ці засоби створюють можливості для застосування п'яти сфер, що доповнюють одна одну: перцептивно моторної, слухової, зорової, інтелектуальної та моторної.

Комп'ютер також використовують з метою профілактики, діагностики та терапії дітей з порушеннями мовлення [8].

Медійні засоби – це не лише можливість, але й загроза для процесу соціалізації дітей і молоді в сім'ї та суспільстві. Й. Іздебська [9] висловлює думку, що загрози виникають у результаті нераціонального використання медійних засобів у сім'ї та стосуються як дитини, її розвитку й освіти, так і всієї сім'ї. Особливо впливає на порушення пізнавальної сфери, емоцій та бачення сучасного світу телебачення. Воно має негативний вплив на формування самооцінки, оцінки інших людей, культурної самобутності й на здоров'я дитини. Багато дослідників звертають увагу на обмеження контактів між ровесниками, зменшення фізичної активності, невиконання своїх обов'язків у школі та вдома дітьми і молоддю, які надмірно та неправильно користуються засобами масової інформації. Дезорганізації також зазнає сфера сімейного життя, коли медійні засоби у процесі виховання та опіки над дітьми „виручають” занадто зайнятих батьків.

Часто образ світу, який відображають медійні засоби, є спотвореним та дуже яскравим. У медійних засобах дитина бачить реальність, сповнену брутального насильства, патології, порнографії. Вони формують споживацький стиль життя, в якому важливі тільки матеріальні цінності, а також егоцентричну життєву позицію, спрямовану на отримання задоволення. Молоді глядачі медійних засобів не вміють відрізнити вимисел

телебачення чи кіно від реального світу. Зважаючи на це, жорстокі фільми впливають на зростання агресії, культу сили і насильства як способу вижити.

На особливу увагу в цьому аспекті заслуговують комп'ютерні ігри. Гравець, який управляє героями ігор, стає агресором і бере активну участь як у процесі винищування, вбивства, так і „дарує” нове життя. Ігри збагачуються завдяки сугестивній музиці, відзвукам боротьби, стогоном тих, що вмирають, а дедалі досконаліша графіка створює ілюзію перебування в реальному світі. Надмірне користування такими іграми знижує моральну вразливість, а в поєднанні з підвищеною агресивністю, на думку психологів, призводить до психопатії. Віртуальна дійсність, яка створюється цими медійними засобами, узалежнює молодих людей, замінює їм реальність. Психологи порівнюють стан гравців у віртуальній дійсності до “кайфу” після вживання галюциногенних засобів. Часте перебування у видуманому світі фантазій стирає в дітей межі між вимислом та реальністю.

Психічною пасткою іншого виду для молодих споживачів медійних засобів стають різноманітні програми на зразок „realisty show”. Це своєрідне „підглядання” становить для молодих людей взірець поведінки, яку схвалюють ровесники. Такі програми демонструють, що задля грошей та популярності можна відмовитися від права людини на особисте життя. Вони засвідчують, що дозволяється стежити, особливо за слабкими і менш привабливими людьми. Наслідування дітьми та молоддю стилю життя і життєвої позиції, яка полягає в розвагах, приємності, популяризації культури „вічної молодості”, задоволенні потягів, споживацькому мисленні, є загрозою для сучасної культури та освіти.

У передачах медійних засобів багато негативних поглядів формують реклама. Вона викликає надмірні емоції, сприяє ненаситності, гедоністичним потребам, споживацькій життєвій позиції, агресії та еротичним фантазіям.

Найдемократичнішим медійним засобом, який одночасно найбільше наражається на патології, є Інтернет. З одного боку, це невичерпне джерело даних, а з іншого – багатьох патологій та загроз сучасного світу. У 1997 р. на запит у пошуковому вікні, який був пов'язаний із поняттям „секс”, з'явилося 70 тис. адрес, а в 1999 р. – вже понад 10 млн. Інтернет – це також простір, за допомогою якого скоюються злочини: відкриваються інтернет-сторінки, зміст яких пов'язаний з педофілією, релігійними та економічними сектами. Одночасно він є місцем пропаганди юридично заборонених ідеологій. Саме з Інтернету молоді люди дізнаються, як можна приховати анорексію чи булімію, яким чином покінчити з життям. Це також простір, у якому відбувається привласнення інтелектуальної думки, авторських прав на музичні твори, комп'ютерні програми, літературу, твори мистецтва і фільми. Незважаючи на те, що на технічному, юридичному та інституційному рівнях вживають заходів щодо усунення найнебезпечніших патологій, в Інтернеті

з'являються нові способи передачі небажаної інформації. Маючи необмежений доступ до Інтернету, дитина наражається на ту інформацію, яка викривляє її психіку та світогляд, а також нагтовхує на конфлікт із правом.

Дослідники визначають чотири напрями змін особистості під впливом медійних засобів:

- втрата попередніх позицій та поглядів;
- формування нових позицій та поглядів;
- зміцнення наявних позицій та поглядів;
- послаблення попередніх позицій та поглядів [10].

У результаті посилення впливу медійних засобів на сім'ю відбувається послаблення стосунків між дітьми та батьками, взаєморозуміння між ними, з'являється відчуження. Обмежений час перебування у сім'ї та спілкування часто призводять до зниження авторитету батьків, що зумовлює занепад виховної функції сім'ї. Діти у своїй сім'ї стають психічно самотніми.

Сьогодні завданням педагогів і психологів є підготовка дітей до того, як поводити себе з токсичними засобами, морально-етичне виховання та формування вмінь правильно реагувати на агресію з екрана телевізора і комп'ютера. Це невідкладна справа, оскільки ми не можемо покладатися на те, що зміст інформації, яка надходить із медійних засобів, зміниться. Науковці, які досліджують медійні засоби, зауважують, що зростання насильства, відображеного в художніх та мультиплікаційних фільмах, документальних програмах та інших медійних засобах, залежить від запитів споживача. І навпаки, інформація, яка надходить із медійних засобів, впливає на уподобання споживачів. Отже, така реакція має циклічний характер, оскільки очікування глядачів впливають на зміст програм, а це, відповідно, формує їхні смаки та уподобання.

-
1. Brunet P.J. *Obraz filmowy a telewizyjny. Związki i perspektywy // Pejzaże audiowizualne. Telewizja, wideo, komputer. Wybór, wstęp i opracowanie / red. A.Gwoźdź. Kraków, 1997.*
 2. Dylak S. *Edukacja medialna w szkole // Media a edukacja / W.Strykowski. 1997. S. 465–474.*
 3. Hopfinger M. *Kultura audiowizualna u progu XX wieku. Łódź, 1997.*
 4. Izdebska J. *Dziecko w rodzinie u progu XX wieku. Niepokoje i nadzieje. Białystok, 1997.*
 5. Lewowicki T. *O kondycji technologii kształcenia // Dokąd zmierza technologia kształcenia / red. S. Stronkowski, W. Skrzydlewski. Poznań, 1993. S. 68–70.*

6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 15 lutego 1999 roku w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego // DU. 1999. P. 129.
7. *Strykowski J.* Audiowizualne materiały dydaktyczne. Podstawy kształcenia medialnego. Warszawa, 1984. S. 21–26.
8. *Tennyson R.D.* Poznawczy paradygmat uczenia się przystosowany do technologii kształcenia // Kwartalnik pedagogiczny. Warszawa, 1991. N 2. S. 77–80.
9. *Wawrzak-Chodkowska M.* Kształcenie kultury audiowizualnej młodzieży. Wrocław, 2000.
10. *Zieliński J.* Nowoczesna edukacja a kształt globalnego społeczeństwa informacyjnego // Media a edukacja / red. Strykowski J. Poznań, 2000. S.53–56.

З польської переклала Надія Заячківська

MEDIA TOOLS APPLICATION IN THE CONTINUAL EDUCATION

Slavomir Tsudak

*Higher School of Economics and Innovations
Melhevs'ka Str., 7, UA – Liublin, Poland*

The paper considers the significance of media tools in the continual education. It lays the focus on the role of computer plays, Internet, television programs in the children and youth socialization.

Key words: media tools, socialization, continuous education.

Стаття надійшла до редколегії 20.11.2006

Прийнята до друку 20.12.2006